

32. Moravcsik. Gy. Byzantinoturcica. – Berlin, 1958. – Bd. I. II.

33. Haussig. H. Exkurs. – Byzantinoturcica. XXIII. – 1953.

Zeliha Yazıcı, Esra Sarıca, Meral Aksu, Yeşim Yurdakul OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ

УДК 81-13+37.02

ПРЕПОДАВАНИЕ ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

В статье описываются особенности формирования лингвистических навыков при обучению турецкому языку: говорение, слушание, чтение, письмо, визуальные особенности обучения чтению-письму, в дошкольных учреждениях.

ÖZET

Dil gelişimi; konuşma, dinleme, okuma, yazma ve görsel okuma-görsel sunu becerilerini içermektedir. Dil için gerekli olan bu temel becerilerin gelişiminin temeli okul öncesi yıllarda yapılandırılmaktadır. Özellikle konuşma, dinleme ve görsel okuma becerileri okul öncesi eğitim yıllarında atıldığı için okul öncesi yıllar, dil becerilerinin gelişiminde kritik bir dönemdir. Bu nedenle, ülkemizde okul öncesi eğitim programının temel taşlarından biri, Türkçenin doğru öğretilmesini destekleyici bir felsefeyle hazırlanmış olmasıdır.

İlköğretimde Türkçenin öğretimi, okul öncesi dönemdeki doğal dil edinim sürecinin devamıdır. Okul öncesi dönemdeki Türkçe öğretim süreci ile ilköğretimdeki Türkçe öğretim süreci arasında bir köprü oluşturulmaktadır. Türkçe öğretimi için düzenlenen dil etkinliklerinde çocukların gelişimsel özellikleri, dilsel yeterlilik boyutları, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Bu etkinlikler aracılığıyla çocuklara deneyimlerini ve izlenimlerini paylaşım, tartışabilme olanağı sunulup, çocukların Türkçeyi dinleme, doğru anlama ve konuşma becerileri geliştirilmektedir.

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde Türkçenin öğretiminde kullanılan eğitim etkinlikleri içerikleri üzerinde durulacaktır.

Giriş. Dil gelişimi için gerekli olan becerilerin temeli okul öncesi yıllarda atıldığı için bu yıllar, diğer gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişiminde de kritik bir dönemdir. Dil gelişimi sözel dil, yazılı dil ve görsel dil olarak incelendiğinde, dilin sözel boyutunda yer alan dinleme ve konuşma becerileriyle, görsel dil boyutunda yer alan görsel okuma becerilerinin erken çocukluk yıllarında kazanıldığı bilinmektedir. Dil gelişiminin yazılı dil boyutunda yer alan okuma, yazma becerileriyle, görsel dil boyutunda yer alan görsel sunu becerileri ise ilköğretim yıllarında kazanılmaktadır.

Gee (1991)'e göre, çocukların dil becerilerinin gelişimi dil edinimi ve dil öğretimi olmak üzere iki farklı süreçte gerçekleşir [1; 2]. Dil edinimi, erken çocukluk döneminde çocuğun içinde yaşadığı toplumla sosyal etkileşimler sonucu gerçekleşen bir olgudur ve konuşma, dinleme ve görsel okuma becerileri bu süreçte gerçekleştirir. Bu süreçte çocuk bu becerileri doğal yollarla, farkında olmadan içsel güdülemeyle gerçekleştirdiği için bu süreç dil edinimi olarak değerlendirilir.

Dil öğretimi, eğitim öğretim yoluyla gerçekleşen bir olgudur ve okuma, yazma ve görsel sunu becerileri bu süreçte kazanılır. Çocuk, dilin bu temel becerilerini planlanmış bir eğitim-öğretim ortamında kazandığı için bu süreç, dil öğretim süreci olarak değerlendirilebilir. İlköğretimdeki dil öğretimi, erken çocukluk dönemindeki doğal dil edinim sürecinin devamıdır. Dil ediniminden farkı, çocuğun yaşamına giren ilköğretimle birlikte eğitim-öğretim programının gereği çocuğun, dil gelişimine okuma yazma öğretimi eklenmiştir ve bu süreç dıştan güdülemeyle gerçekleşen bir süreçtir. Bu nedenle de bu süreç dil öğretimi olarak adlandırılabilir. Diğer bir deyişle dil edinimi doğal yollarla gerçekleşirken, dil öğretimi bilinçli ve sistemli bir öğrenme-öğretme yoluyla gerçekleşmektedir. Dolayısı ile çocuğun dil gelişimi için gerekli olan konuşma, dinleme ve görsel okuma temel becerileri dil edinim sürecinde kazanılırken; okuma, yazma ve görsel sunu temel becerileri dil öğretimi sürecinde kazanılmaya devam etmektedir. Bu nedenle ülkemizde okul öncesi eğitim programının temel taşlarından biri, Türkçenin doğru öğretilmesidir. Okul öncesi programlarında Türkçenin öğretiminde çocukların, konuşma, dinleme ve anlama gibi sosyal iletişim becerileri, okuma yazmayı öğrenme için gerekli akademik ve dil becerisini destekleyici etkinlikler içermektedir. Bu etkinliklerin düzenlenmesinde çocukların gelişimsel özellikleri, dilsel yeterlilik boyutları, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmaktadır.

Okul öncesi programları uygulanırken Türkçenin öğretimi her gün tekrar edilen temel bir etkinlik alanıdır. Öğretmenler tarafından her gün düzenli olarak hazırlanan Türkçe dil etkinliklerinde çocukların Türkçeyi anlama, dinleme, konuşma ve mantıksal düşünme becerisinin alt yapısı oluşturulmaktadır. Sohbet, bilmece, tekerleme, parmak oyunları, geleneksel Türk masalları dinleme, öykü anlatma, öykü kurgulama, resimlerle öykü oluşturma, yarım kalan bir öyküyü tamamlama gibi Türkçenin öğretimine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Dil öğretiminin olmazsa olmazı olan kitap okuma, kitap resimlerinin yorumlanması gibi etkinlikler de okul öncesi eğitim programındaki Türkçe öğretiminin temel yapı taşları arasındadır.

Okul öncesi dönemde çocuk, içinde bulunduğu doğal ortamın aktif bir katılımcısıdır ve dil becerilerini sosyal ortamdaki etkileşim ve iletişimleri aracılığıyla doğal yollarla edinilmektedir. Çocuğun yaşamının ilk yıllarında konuşma dilini algılaması, konuşmayı üretme ile sıkı sıkıya bağlantılı olduğundan bu dönemde çocuk sosyal çevresiyle iletişime geçerek doğal yollarla deneyim kazanmakta ve bu deneyimler çocuğun beyin hücreleri arasındaki bağlantıları güçlendirerek bilişsel öğrenmelerin kalıcı hale dönüşmesini sağlamaktadır [3]. Dil

ediniminin niteliği, çocuğun başta bilişsel gelişim olmak üzere diğer tüm gelişim alanlarının niteliğini etkilediği için dil edinim sürecinde, çocuklara sunulan uyarıcı ortamlar, yaklaşımlar ve modeller önemlidir [1]. Bu nedenle Türkçenin öğretimi yapılırken, çocukları aktif katılıma teşvik eden ve sosyal etkileşimi destekleyen oyun temelli öğrenme yöntemi kullanılmaktadır. Böylece çocuğun doğal gerçeği olan ve doğasında var olan oyun, Türkçenin öğretiminde bir araç olarak kullanılmaktadır.

Oyun temelli yöntemle hazırlanan Türkçe etkinliklerin uygulanmasında çocukların sözcük dağarını geliştirme, Türkçe dilbilgisel yapılarını ve bu yapıların cümlelerde kullanımını öğretmek amacıyla; model olma, teşvik, cesaretlendirme ve pekiştirme gibi özel öğretim teknikleri kullanılmaktadır. Bu tekniklerin kullanımında çocuğun sosyal bağlamda Türkçeyi doğru ve yerinde kullanımı desteklenmektedir [4].

Çocuğun Türkçeyi sosyal bağlamda yerinde kullanabilmesi için çevresel uyaranlarla sınıf ortamı düzenlenmektedir. Çocukların gelişimsel özellikleri, dilsel yeterlilik boyutları, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenen çevresel uyaranlar aracılığıyla, çocukların deneyimlerini, izlenimlerini birbiriyle paylaşma ve tartışma olanağı sunulmaktadır [5], Türkçeyi doğru anlama ve konuşma ile dinleme becerilerinin gelişimi desteklenmektedir. Bu ortamlardaki sohbet ve tartışmalar, çocukların bileşik cümle yapıları oluşturmasını, oluşturdukları cümlelerde farklı sözcük türlerini kullanmasını ve betimleme içeren ifadeler kullanarak olayları farklı açılardan değerlendirmesini sağlayarak neden sonuç ilişkileri kurmasına olanak sağlamaktadır. Başka bir deyişle okul öncesi eğitim programı, çocukların doğal ortamlarda gelişim süreci zorlanmadan, anlama, dinleme, konuşma, görsel okuma gibi işlevsel dil becerilerinin desteklenerek çocuğun okuma yazma, görsel sunu hazırlamasına temel yaratacak olan dil becerileri; analiz etme, olay ve durumlar arasında ilişki kurma, neden sonuç ilişkisi oluşturma gibi bilişsel beceriler; paylaşma, işbirliği yapma, duygu düşüncelerini aktarma gibi sosyal-duygusal beceriler ve bu becerilerin gelişimini desteklemek amacıyla oluşturulan oyunlarda hareket etme, atlama, zıplama vb motor beceriler gibi tüm gelişim alanlarını destekleyici bir felsefeyle hazırlanmaktadır.

Böylece çocukların çevresel etkileşimleriyle edindiği yaşantılarını olgunlaştırıp, olayları aşama aşama algılayarak anlama ve kavrama gücünü sistemli hale getirmesi amaçlanmaktadır [6].

Çocuklar arasında iletişimin başlayabilmesi ve bir etkileşim ortamının gerçekleştirilebilmesi için bazı sosyal-kültürel temalara gereksinim vardır. Çocukların dildeki anahtar sözcükleri ve dilsel yapıların günlük yaşamda tekrarlanmasına fırsat vermesi açısından [7] okul öncesi eğitim programlarında Türkçe öğretiminin en önemli araçlarından biri temalardır. Temalar, farklı kültürel geçmiş, bilgi ve deneyime sahip çocuklara birbiriyle tartışabilme, birbirlerinin farklı deneyim ve ilgilerinin olduğunu kolaylıkla kabul edebilme ve içinde bulunduğu kültüre ait günlük deneyim ve alışkanlıkları daha kolay tanıyabilme olanağı vermektedir. Okul öncesi çocuklara Türkçe öğretiminde, çocuğun yakın çevresinden uzak çevresine, basitten karmaşığa, somuttan soyuta gibi öğrenme ilkeleri göz önünde bulundurularak seçilen bu temalar, çocukların birbiriyle iletişim kurmasını ve etkileşime geçmesini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle okul öncesi dönemde Türkçenin öğretiminde, dilsel hedeflere ulaşabilmek için temalar bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu temalar, çocuğun günlük yaşamında deneyim elde edebileceği aile, piknik, lokanta, tiyatro, mevsimler, canlılar vb.- temalardır. Bu temalar etrafında çocuk, sosyal yaşamda kullanılan sözlü dil becerilerini yaşamına aktarma şansına sahip olmaktadır. Ayrıca temalar aracılığıyla çocuklar merakları doğrultusunda sorular sorabilir, sorulan sorulara deneyimleri doğrultusunda cevaplar üretebilir ve böylece hedeflenen dil yapılarını kullanmaya başlayabilirler [8, 129].

Sonuç olarak okul öncesi eğitimde çocuklar dilsel becerilerini grup oyunları oynarken, sanat ürünlerini oluştururken, günlük yaşamındaki olay ya da durumlarla ilgili duygu ve düşüncelerini aktarırken, dinleme, anlama, konuşma ve görsel okuma gibi dilsel becerilerini geliştirirler. Bu nedenle okul öncesi dönem, Türkçenin doğru olarak öğretimi için en ideal laboratuvarlar olarak düşünülmektedir. Okul öncesi eğitimde Türkçenin öğretimi için belli bir zaman dilimi yeterli değildir. Bu nedenle okul öncesi eğitim programları uygulanırken Türkçe öğretimi belli bir zaman dilimiyle sınırlandırılmadan çocukların iletişim kurabileceği her durum veya her etkinlik Türkçe öğretiminde bir araç olarak kullanılmaktadır. Programın genelinde Türkçenin öğretimi yayılarak, dil, kavram ve iletişim becerilerini destekleyen etkinliklerle bütünleştirilmekte ve çocukların dikkatleri dil yapılarına ve dilin kullanımını arasındaki farklılıklara çekilmektedir.

Kaynakça:

1. Atay M. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I / M. Atay. – Ankara : Kök Yayıncılık, 2009.
2. Savaş B. Okuma Eğitimi ve Çocuklarda Dil Gelişimi / B. Savaş. – İstanbul : Alfa Basım Yayım ve Dağıtım Ltş, 2006.
3. Topbaş S. Konuşma Dilinin Evrim Sürecinde İletişim-Dil-Konuşma Bağıntısı. Dil ve Kavram Gelişimi / S. Topbaş; Edt. Prf. Dr. S. Seyhun Tobaş. – Ankara : Kök Yayıncılık, 2005.
4. Yazıcı Z. Dil Merkezli Okul Öncesi Eğitim Programı / Z. Yazıcı // Erken Çocukluk Gelişimi- Eğitimi Sempozyum Bildirileri. – Ankara : Kök Yayıncılık, 2002. – S. 236-242.
5. Yazıcı Z. Okul Öncesi Dönemde Yaratıcı Sanat Çalışmalarında Dilin Kullanımı / Z. Yazıcı // Erken Çocukluk Eğitiminde Sanat Sempozyumu: Geleceğe Bakış. – İstanbul : Morpa Kültür Yayınları, 2004.
6. Okul Öncesi Dönem Öğretmenlerinin Ana Dili Etkinliklerinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler / M. Gönen, P. Ünüvar, M. Bıçakçı, S. Koçyiğit, Z. Yazıcı, M. Orçan, D. Aslan, Güven G. ve Özyürek // A. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. – 2010. – 19. – S. 23-40.
7. Bunce H. B. Building Language- Focused Curriculum For The Preschool Clasroom. VII. A. Planning Guide / H. B. Bunce. – Maryland : Poul H. Brookes Publishing Co. Inc. Baltimore, 1995.
8. Segeant Julia F. Collaborating with Families. Building Language- Focused Curriculum For The Preschool Clasroom. VI. A Foundation for Lifelong Communication / Julia F. Segeant; Edit. Mabel L. Rice, Kim A. Wilcox. – Maryland : Poul H. Brookes Publishing Co. Inc. Baltimore, 1995.